

Svend Grundtvig og hans folkloristiske arbejdsmetode

Af IØRN PIG

Svend Hersleb Grundtvig, født 9.9.1824 i København som søn af i sin Faders, Præsten N. F. S. Grundtvigs Hus og tildels af ham selv, England og Skotland sommeren 1843. Student 1846. Deltog som frivillig i krigen mod Tyskland 1848–50 og udnævntes til løjtnant. Gift 1858 med Laura Bloch. Magisterkonferens i nordisk filologi 1860. Titulær kaptajn af reserven 1863. Docent 1863 og titulær professor 1869 i nordisk sprog og litteratur. Kompagnichef af reserven 1868–79. Æresdoktor ved Uppsala universitet 1877. Død 14.7.1883 i København¹.

Baggrund og forudsætninger

I 1854 skrev Svend Grundtvig i en ansøgning: »Opdraget og undervist i sin Faders, Præsten N. F. S. Grundtvigs Hus og tildels af ham selv, lagde jeg mig tidlig efter Studiet af dansk, engelsk og islandsk Sprog og Litteratur; begyndte 1842 min literære Virksomhed med to Hefter af »Engelske og skotske Folkeviser, med oplysende Anmærkninger fordanskede«; ledsagede i Sommeren 1843 min Fader paa en Rejse i England og Skotland, hvor jeg paa Bibliotekerne i London, Oxford og Edinburgh udvidede mit Kjendskab til den engelsk-skotske Ballade-Litteratur; fortsatte efter Hjemkomsten de forhen begyndte Studier og gjorde mig bekendt med de utrykte Kilder til vor Middelalders poetiske Litteratur, hvorom en Afhandling i Dansk Folkeblad [29.12.1843 og 5.1.1844] »Om en ny Udgave af Danmarks Kæmpeviser« bærer Vidne, samt fortsatte og sluttede Samlingen af de engelsk-skotske Viser«².

N. F. S. Grundtvig ønskede ikke, at hans søn blot skulle være akademiker og videnskabsmand. Han skulle være »Hælften Skjald og Hælften Bogorm«, som faderen udtrykte det³. Derfor tog han sig selv af sønnens undervisning og sammen læste de kæmpeviser, sagaer, Saxo og Snorre. Først som 22-årig blev sønnen student og først som 36-årig magister. Faderen havde ingen hastværk med at fremskynde sønnens akademiske karriere.

At Svend Grundtvig modtog sine første påvirkninger fra en af ti-

dens mest dominerende og dynamiske kulturpersonligheder, der tilmed var hans egen far, skulle komme til at præge ham gennem hele livet, og han kunne let være blevet en sådan dobbeltpersonlighed, som faderen havde ønsket det. At han blev forsker skyldtes udelukkende, at han havde en »sund och viljekraftig natur«⁴ og at det lykkedes ham at sondre mellem sit videnskabelige virke og sit folkelige.

En træffende karakteristik af N. F. S. Grundtvig har litteraturhistorikeren Vilhelm Andersen givet: »Den Lov, han roser sig af at have opdaget til Aandens Forplantning, er Overførelsen af Fortids Kraft til Nutids Bedrifter. Efter den Lov vil han selv virke videre som en Kraftkilde i det Folk, hvis Kultur – Kirke og Skole, Kunst og Videnskab, Politik og Økonomi – han har villet gøre til et folkeligt dvs. organisk Hele«⁵. Af interesse i vor sammenhæng er det, at han skrev en Nordens Mythologi (1833), en Haandbog i Verdenshistorien (1833–43), at han udgav et udvalg af Danmarks Kæmpeviser til Skole-Brug (1847) og at han oversatte og genfortalte Saxo og Snorre (1815–22). Han ville vække sin samtid til dåd ved at vise frem for sine landsmænd, hvad forfædrene engang havde øvet af bedrifter. Han står dermed som en fulgyldig repræsentant for den nordiske og patriotiske romantik, der i Danmark fik en særlig grobund efter depressionsperioden efter overfaldet på København 1807 og statsbanke-rotten 1813.

I Danmark oplevede man det samme som skete i Tyskland: universalromantikken blev afløst af en patriotisk stemt romantik efter dobbeltslaget ved Jena og Auerstädt, hvor Napoleon i 1806 fuldstændigt slog den sejrssikre preussiske hær, og i den opblussende patriotisme fik digterfilosoffen J. G. Herders universalromantiske teorier om tidsånden og folkeåndens individualitet, således også en nationalpolitisk drejning. Vinteren 1807–08 holdt J. G. Fichte sine *Reden an die deutsche Nation* og hans mål var hele folkets karakteropdragelse. Digterne Achim von Arnim og Clemens Brentano samlede og udgav tyske folkeviser i *Des Knaben Wunderhorn* I–III (1806–08) og Jacob og Wilhelm Grimm samlede og udgav på tilsvarende måde tyske eventyr og sagn, *Kinder- und Hausmärchen* (1812–22) og *Deutsche Sagen* (1816–18). Målet var at hæve folkets sunkne mod ved at give dem dets egne skatte tilbage i en ny og forædlet form.

Det er faderen, der beretter om alt dette nye for Svend Grundtvig. Han er opvokset med det, ligesom han er opvokset med en ganske særlig interesse for det angelsaksiske. Derfor er det helt i faderens

ånd, at hans første litterære arbejde er en kommenteret oversættelse af en række engelske og skotske folkeviser⁶.

Disse oversættelser udkom i 4 hefter mellem 1842 og 1846, og i de 4 år der gik mellem det første hefte – med forordet – og det sidste hefte – med efterskriften – publicerede han sine første ideer om hvordan en ny udgave af de danske middelalderballader rettelig burde gribes an. Vil man følge Svend Grundtvigs udvikling i disse videnskabshistorisk set interessante år, hvor han så langsomt er ved at lægge grunden til et studium af dansk folketradition, må man derfor ret nøje holde sig til kronologien i hans første publikationer.

I forordet (1842) til sine oversættelser beskriver han først lighederne mellem de angelsaksiske viser og de nordiske, specielt de danske, og han slutter med at håbe, at hans oversættelser vil »kunne bidrage til at klare den her i Danmark som overalt kraftig opvaagende Sands for Alt, hvad der er et Folk naturligt: dets Sprog, Poesi, Sagn, Sæder o.s.v., ved at skaffe Flere Leilighed til at kjende og kjendes ved disse vore Frænders Hjertetoner«.

I fortsættelse heraf publicerer han året efter – 8. december 1843 i Dansk Folkeblad – sammen med en af sine lærere, C. S. Ley, et opråb med titlen Om Kæmpeviserne, til danske Mænd og Qvinder: »Erkjendelsen af den nationale Poesis høie Værd og Betydning, som den mest umiddelbare Udgydelse af, det troeste Spiel paa et Folks Eienommelighed, er vel i vore Dage saa almindelig, at den kan forudsættes hos alle dem, der sætte Pris paa deres Nationalitet, som den Enhed, hvori Kræfterne maac mødes, for at vinde Betydning i Menneskeslægtens store Levnetsløb. Denne Erkjendelse viser sig nu ogsaa trindt i den dannede Verden, saa man kappes om at bringe for Dagens Lys, hvad der længe har ligget ubemærket, ja vel endogsaa foragtet hos de Ringeste af Folket, men som man nu nødes til at erkjende som En af Grundpillerne for et Folks Selvstændighed og Udvikling.

I vort Norden har denne Erkjendelse vel aldrig været ganske uddød, men bestandig fundet Rum hos Nogle af de Ædleste blandt Folket; dog ogsaa her trængte den til en kraftig Opvaagnen, til at gaae over i den almindelige Bevidsthed, og dette er ogsaa skeet. Det nittende Aarhundrede, har saavel i Danmark som hos Brødrene hinsides Sund og Kattegat bragt en Del frem af hvad der hidtil enten sygnede paa Folkets Læber eller muldne i Bogskabene, men endnu staaer i denne Retning meget tilbage for Enhver af os. [. . .]

Naar vi i Norden talte om vor Folkepoesi fra Middelalderen, saa vide vi Alle, at det er Kæmpeviserne, Talen er om, og skulde Nogen tvivle om deres Berettigelse til at kaldes Nordens Folkepoesi, saa behøve vi kun at henvise til, hvor de naturlig ere fremkomne, for at føre et slaaende Bevis for vor Paastand, idet man maa erkjende, at det er der, ene der, hvor Nordens Aand er Folkets Aand, Nordens Tunge Folkets Maal. Ligesom Træets mangfoldige, vidtsprede Grene til samme Tid frembringe samme Frugt, saaledes fremsprang disse baade ved Aand og Form saa ejendommelige Sange samtidig hos alle Nordens ved Tid og Rum vidt adspredte Stammer. [. . .]

Vi Undertegnede have derfor gennem flere Aar arbeidet paa at samle Alt, hvad vi kjende af danske Kæmpeviser paa Prænt og i Skrift, og det er vort Haab, snart at kunne give det danske Folk en saa fuldstændig Samling af dets Middelalders Poesi, som kan uddrages af alle de trykte Udgaver, de bekjendte Haandskrifter og Flyvebladene »trykte i dette Aar«, og Hr. Justitsraad [J. M.] Thiele har hertil forekommende overladt os de Forarbejder, han flere Aar tilbage gjorde i et lignende Øiemed. Vi have intet Ord udeladt af de mangfoldige, ofte kun lidet forskjellige Opskrifter af en og samme Vise, da enhver Vilkaarlighed maa fordømmes, hvor det gjælder om at give, hvad man har fundet. Men endnu savne vi eet, og det et vigtigt Led, før Samlingen skal kunne nærme sig Fuldstændighed; det er derfor vi herved henvende os til danske Mænd og Qvinder trindt i Landet, med Bøn om, og Opfordring til at staa os bi i denne fælles Sag. Der lever nemlig endnu hos Folket, og da mest hos de Gamle iblandt det, en stor Del af den Nationalskat, hvorefter her er Talen, og det er derfor af største Vigtighed for os og for Sagen, at vi sættes i Stand til i ovennævnte Værk at indlemme Kundskaben om, hvor og hvorledes den har bevaret sig levende paa Folkets Tunge til denne Dag. Det er derfor Vor Bøn til alle dem, som føle varmt for Fædrelandet og dets aandelige Eiendom, at de ville meddele os Alt herhid henhørende, som de enten kjende eller kunne komme til Kundskab om. Blot et enkelt Vers, som det synges i Folket, uden Hensyn til om det tilhører en forhen trykt, eller aldrig før kjendt Vise – om muligt med Melodien, der staaer i en saa underlig og væsentlig forbindelse med Folkepoesien, – vil være et vigtigt Bidrag til dennes Historie og skal ikke blive glemt i det vidtløftige Verk, der nu er sin Fuldendelse nær«⁷.

Nogle uger senere – 29. december 1843 og 5. januar 1844 – skri-

ver Svend Grundtvig ligeledes i Dansk Folkeblad nærmere om, hvorfor det er påkrævet med en ny udgave af de danske kæmpeviser. Det meste af denne hans første større afhandling er helliget en detaljeret kritik af »den Bog, der nu i tredive Aar har været, endnu er og indtil videre maa være Hovedkilden til Bekjendtskab med Danmarks Folkepoesi i Middelalderen; den Naturdigtning, der er den eneste Folkepoesi, Danmark har at opvise«, nemlig Abrahamson, Nyerup og Rahbek: *Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen I–V* (1812–14)«⁸.

Kritikken samler sig om 4 hovedpunkter: 1° udgiverne har rettet i teksterne, 2° de har foretaget et snævert udvalg, idet de fra de ældre trykte og utrykte kilder kun har medtaget »Alt hvad der er godt«, som de selv udtrykker det, 3° de har oversat en række ældre visehåndskrifter og 4° de har ikke i tilstrækkeligt omfang erkendt betydningen af også at medtage viser optegnet efter mundtlig tradition i deres egen samtid.

Svend Grundtvigs kritik er væsentlig, fordi den afspejler hans grundsyn på visetraditionen: »Da Viserne ikke ere digtede for Papiret, men i og for Munden, hvori de levede gennem Aarhundreder over hele Landet, før nogen af dem blev opskreven, saa gik det med dem, som det maa gaae saalænge der er skabende poetisk Sands i Folket, hvoraf de vare udsprungne: de splittede sig ad i mangfoldige Skikkelser, saa vi nu kunne finde en og samme Vise i en halv Snes vidt forskellige Opskrifter. Nogle paa 20, andre maaske paa 100 Vers, men dog hver for sig et fuldstændigt, afrundet Hele. Enhver af disse Opskrifter, som ethvert Led af et Folks Naturdigtning, har nu vistnok sit Værd, om ikke absolut æsthetisk, saa dog historisk«⁹.

Et udvalg af restituerede tekster kan derfor ikke siges at være tilstrækkeligt for en videnskabelig udgave af de danske kæmpeviser. En ny udgave skulle derimod komme til at se sådan ud: »Indholdet bliver alle de Optegnelser af saadanne Viser, man kan overkomme; Stoffets Ordning bliver saavidt muligt efter Alderen, hvorved dog de historiske Viser danne et eget indbyrdes ordnet Afsnit. Viserne ledsages hver for sig af historiske og kritiske Anmærkninger, hvori ogsaa nævnes tilsvarende Viser i andre skandinaviske eller germaniske Tunge-maal; ligesom Samlingen medgives som Indledning et Forsøg til Kæmpevisernes Historie, Naturhistorie og Geografi. Retskrivningen bliver den almindelig antagne, med de Modifikationer, som Rimet eller andre særegne Hensyn udfordre. Samlingen tilføies endelig et Glossari-

um, et Navneregister, et Sagregister, en Fortegnelse over Omkvædene og en Oversigt over de benyttede haandskrevne Kilder. En vigtig Side ved denne projekterede Samling er den bedre Ordning af Viserne, der her saavidt mulig bliver gennemført, og som vil hjælpe til at kaste et nyt lys over det Hele, idet man vil stræbe at ordne det kronologisk, efter de Perioder, hvori, som man alt forud kunde vide, Kæmpeviserne dele sig; en Ordningsmaade, der først ret vil vise Kæmpevisen i sin fulde Berettigelse som Middelalderens Poesi, idet vi see den springe ud af Oldtidens, udvikle sig, kulminere, igjen dale, og i denne sin Synken knytte sig til den nyere Poesi. [. . .]

Til denne Samling er det da, at der (ogsaa gennem dette Blad) er udgaaet Opfordring til Bidrag af hvad der endnu findes paa Folkets Tunge eller i hidtil ubenyttede Optegnelser; og skjønt ethvert Bidrag vil blive indlemmet ialfald i et Tillæg, saa er det dog, for Ordningen og Oversigten af det Hele, høist ønskeligt jo før jo heller at erholde de tiltænkte Bidrag, for at disse kunne komme paa deres rette Plads¹⁰.

2 år efter – i 1846 – publicerer Svend Grundtvig sin efterskrift til oversættelsen af de engelske og skotske folkeviser, og det fremgår heraf hvor stærkt han er påvirket af Herder og Grimm. Videnskabs-historisk kan det imidlertid have betydning at se hvordan Svend Grundtvig opsuger Herders historiefilosofi og Grimms teoretiske overvejelser over folkedigtningens oprindelse i denne sin første større redegørelse for sit principielle syn på visetraditionen:

Efter at have gjort opmærksom på at viser som de engelske og skotske »gjenfindes hos alle Grene af den store gotiske Folke- og Sprog-Stamme, og som hos os sædvanlig indbefattes under Benævnelsen Kæmpeviser«, og derpå skriver han: »at naar vi høre de samme Toner samtidig lyde fra de i Rummet vidt adskilte, men ved Blodets Baand meer eller mindre inderlig sammenknyttede Folk, – saaledes som Tilfældet er med denne Kæmpevise-Digtning – da maae vi ikke betragte dette Phænomen som et mærkeligt Tilfælde, men som en dyb Nødvendighed; vi bør ikke gjøre os den forgjæves Umage at stræbe at udgrunde, hvor Tonen først fremkom, hvorledes og ad hvilke Veje den siden spredte sig saa vidt; men vi maae betragte det som et umiddelbart Produkt af de to store, hele Verdens Livet formende Faktorer: Folkeaanden og Tidsaanden [. . .]. Men skjøndt vi nu saaledes maae betragte Kæmpevisens Fremkomst hos de forskjellige Grene af den gotiske Stamme som begrundet i den fælles Folkeaad, der under lige Omstændigheder frembringer et lignende Produkt, saa det er med

den som med det eensartede Frø, der frembringer eensartede Væxter, og vi altsaa ikke kunne betragte denne Digting i sin Heelhed enten som et Arvegods, medtaget færdigt og udviklet, eller som opskudt paa et enkelt Sted og derfra udplantet til alle Sider, — saa er det dog kjendeligt nok: deels, at en stor Deel af Balladernes Grundstof maa være medtaget fra et fælles Hjem i en Tid, der ligger langt forud for den historiske Kundskab, i en Tid, da der existerede en Sprogeenhed og Nationaleenhed mellem nu gennem Aarhundreder, ja maaskee gennem Aartusinder adskilte og hver sin særegne Udvikling følgende Folk og deels, at mange enkelte Viser eller enkelte Sagn have fundet Vej fra det Ene af disse Folk til det Andet, da vi ikke paa anden Maade kunne forklare os den overraskende Lighed, der finder Sted mellem forskellige gotiske Folks enkelte Viser, og som undertiden gaaer endog til en ordret Overeensstemmelse, hvorpaa flere Gange er gjort opmærksom i nærværende Samling¹¹.

Svend Grundtvig, der ellers er meget omhyggelig med at henvise, nævner ikke, at det er Herders og Jacob Grimms teorier, han her gør sig til talsmand for, men det kan hænge sammen med at de via faderen var gået ind i sønnens almindelige viden som noget efterhånden ganske selvfølgeligt. Sådan måtte det være. Anderledes er det dog med William Motherwells iagttagelser og teorier. Dem citerer Svend Grundtvig ordret.

Motherwell udgav i 1827 i Glasgow: *Minstrelsy, ancient and modern, with an historical introduction and notes*, hvor han meget skarpt formulerer en kritik af de hidtidige udgiveres lemfældige behandling af viseteksterne: »Tre Aarhundreders Slid ved den mundtlige Forplantelse paa Almuens Læber gjør en gammel Vises Text mindre skade, end een kort Time, efterat den er falden i Hænderne paa En af vore Dages dannede og aandrige Udgivere. — Hvis de (dvs. Balladerne) overhovedet ere værd at gjemme — og ingen Mand med ufordærvet Smag kan benægte at de ere saa — da maae de tilvisse bevares i den samme Dragt, hvori de erindres og kjendes og kunne bevises at existere iblandt os. Det vil kun lidet hjælpe at hengive sig til ørkesløse Grublerier over, hvordan de vel engang kunne have seet ud, og derefter at føre dem tilbage til hvad man kan indbilde sig har været deres oprindelige Skikkelse. Vi maae beklage, at Opmærksomheden ikke tidligere er bleven henvendt paa denne forsømte, men betydningsfulde Deel af den nationale Litteratur, men det eneste Skridt, vi ere berettiget til at gjøre, for at bøde paa For-

tidens Efterladenhed, er at forebygge videre ødelæggelse, ved nu omhyggelig og samvittighedsfuldt at redde det af Vraget, som vi endnu kunne finde flydende om os. Den Tid kan snart komme, da selv disse Rester ville synke i Forglemmelsens Afgrund, hvorfra vi ikke kunne hente dem tilbage«¹².

Motherwell, Herder, Grimm og faderen N. F. S. Grundtvig gav Svend Grundtvig de første direkte impulser til hele hans både videnskabelige og folkelige arbejde ikke blot med de danske viser, men med alt mundtligt overleveret traditionsstof, et stof som han allerede i 1846 kunne karakterisere således:

»Just i det, hvori vi maaskee ved første Øjekast troe at see et Beviis paa den mundtlige Overleverings Upaalidelighed: i den vide Forskjel, der saa ofte findes mellem en Folkevis, som den synges i eet Sogn og som den lyder i et Andet, – just deri ville vi ved lidt nøjere Betragtning overraskes ved at see de meest forbausende Beviser paa det Modsatte: Paa Folketraditionens urokkelige Troskab i det væsentlige; idet vi i de tilsyneladende vidt forskellige Opskrifter af en Folkevis opdage en slaaende Overensstemmelse i dens hele poetiske Ejendommelighed. Det er samme Æmne, fortalt i andre Ord, men i samme Aand. Det er den samme Handling, de samme Charakterer, den samme Betragtningssmaaade, der har frembragt og lever i dem Alle. Det samme Billed staaer for os, de samme Farver møde vort Øje«¹³.

Det er Svend Grundtvigs første helt selvstændige bidrag til et studium af folketraditionen.

Efter denne gennemgang af Svend Grundtvigs tidligste arbejder, vil der i det følgende blive redegjort for hans teorier og arbejdsmetoder, således som de fremtræder rundt om i hans forskellige studier siden 1847. Han nåede aldrig selv at give en samlet fremstilling af det, man i dag ville kalde hans folkloristiske arbejdsmetode. Det vil blive forsøgt her, og det sker på bekostning af en lang række biografiske og bibliografiske oplysninger.

Fremstillingen vil forme sig som en redegørelse for hans principielle syn på *visetraditionen*, herunder hans syn på såvel viseudgivelse som viserestitution, på *indsamlingen og systematiseringen af den danske mundtlige tradition*, og på *den heroiske digtning*, dvs. det nordiske oldsagn. Tilsidst redegøres for hans definition af *filologien* som videnskaben om et folks »hele åndsliv gennem alle tider og i alle ytringsformer«.

Fremstillingen tager dermed stort set hensyn til den rækkefølge, hvori Svend Grundtvig kommer ind på de studier, der tilsammen afgiver vidnesbyrd om hans folkløristiske arbejdsmetodes vækst.

Visetradition som folkedigtning

I slutningen af 1846 fik Svend Grundtvig af Samfundet til den danske Literaturs Fremme en opfordring til at udarbejde en plan for, hvordan han ville udgive de danske kæmpeviser, og i februar 1847 forelå hans *Plan til en ny Udgave af Danmarks gamle Folkeviser*¹⁴. Denne lille publikation rejste en heftig debat om det rimelige i at udgive alle de indbyrdes undertiden kun lidt forskellige optegnelser af samme vise. Det ville Svend Grundtvig, og han fik flere tilhængere. Hans modstandere med litteraturhistorikeren Christian Molbech i spidsen fandt det urimeligt – en sådan udgave ville blive »et vildt Aggregat af raæe Texter«¹⁵.

I slutningen af 1847 udsendte Svend Grundtvig sin Plan i et nyt oplag sammen med en Prøve og nogle Tillægsbemærkninger¹⁶, og samme år besluttede udgiverselskabet sig for at følge Grundtvig. 1853 udgav han 32 kæmpeviser (DgF I), 1856 82 trylleviser (DgF II). 1858–63 68 historiske viser (DgF III) og 1869–83 103 riddervisier (DgF IV og V: 1), altså ialt 285 middelalderballader.

I 1881 publicerede han i et tillæg til DgF 47 Elveskud sin største og metodisk set mest interessante studie over en enkelt vise, og denne studie udkom også som en selvstændig publikation, *Elveskud, dansk, svensk, norsk, færøsk, islandsk, skotsk, vendisk, bømisk, tysk, fransk, italiensk, katalonsk spansk, bretonske Folkeviser, i Overblik ved Svend Grundtvig*.

Samler man de principielle udtalelser, Svend Grundtvig har fremsat i forbindelse med sine visestudier, får man et klart indblik i hans folkløristiske arbejdsmetode.

Folkeviserne – og det vil sige balladerne – er folkepoesi, og denne poesi blev skabt i middelalderen: »Kun paa denne Tid kunne den fremkomme, fordi den er den naturlige og nødvendige Frugt af sin Tidsalders gjenopvaagnende aandelige Liv, saaledes som det, vakt ved Christenheden, formede sig efter hvert enkelt Folks særegne, ligesaa naturlige og nødvendige, aandelige Ejendommelighed. Den tilhører og den maae tilhøre en Tid, da der, som [den svenske digter og viseudgiver Erik Gustaf] Geijer siger, »gaves een Poesi for høje

og lave, da Folket ikke betød en enkelt Samfundsklasse, og ikke et Aggregat af flere saadanne, men et ved Sjælenes fælles Baand sammenknyttet Heelt: – en Tid, da endnu kun den nationale Individualitet var udpræget, den enkelte endnu saa uudviklet, at et heelt Folk sang som een Mand«¹⁷.

Svend Grundtvig understreger, at »Folkepoesien i sin Tilbliven er noget historisk afsluttet, den er ikke noget bestandig vordende, ikke noget Tid til anden gjentageligt, men har sin egen historiske Plads i Folkets Udvikling. Kun een er den belejlige Tid; fremkommer den ikke da, saa kommer den aldrig. Ligesom ethvert Folk har haft sin mythiske Tidsalder, der ikke lader sig gjentage, ikke lader sig kalde tilbage, saaledes har det ogsaa haft sin folkepoetiske, der et et lige saa afsluttet, lige saa uigjentageligt, lige saa væsentligt Stadium i dets aandelige Udvikling.

Man maa nemlig vel vogte sig for at forvexle Folkepoesi med Almuepoesi. En saadan vil altid findes, men sjælden kunne gjøre Krav paa synderlig Interesse hos den dannede Deel af Folket; den er et Øjeblikkets Barn, og den er egentlig Folkepoesiens uægte Barn, medens dennes ægte Barn og Arving er den nationale Kunstpoesi. Ikke heller vel nogen grundet Indvending imod den Sætning, at Folkepoesiens Tid er et een Gang for alle afsluttet Stadium, kunne hentes derfra, at ogsaa til andre Tider et enkelt Digt – saaledes som Mar-seillaisen – kan opstaae og blive et heelt Folks Ejendom, et Udtryk af hele Folkets Stemning i den givne Tid. Det er som et barnligt eller ungdommeligt Øjeblik hos den modnede Mand; og i samme Forstand kunde man sige, at Myther endnu kunne dannes, længe efter at den folkemythiske Tid er forgangen. Men lige saa lidet som en heel ny Mythologi nu kan tænkes at opstaae, lige saa lidet kan en heel ny Folkepoesi danne sig«¹⁸.

Middelalderen er den folkepoetiske tidsalder. Forud for den kom oldtiden, som er den folkemythiske tid: »De første Mindemærker om et Folks aandelige Virksomhed, der da ogsaa, ret forstaaede, give det sikreste Varsel om Folkets Productionsevne, som denne vil vise sig i dets hele følgende Liv, ere dets Myther, og sammenfatte vi disse for ethvert Folks Vedkommende, der har saadanne i Behold, da finde vi deri ligesom det Chaos, hvori Folkeaaenden har nedlagt Spirerne til sin hele kommende Væxt, har givet Programmet for sin hele fremtidige Virksomhed, givet sig selv i sin Totalanskuelse af Livet. Et Folks Mythekreds er derfor hverken Digt eller Historie, hverken Poesi eller

Philosophi, thi den er det altsammen; men alt hviler endnu i en form-løis Masse«¹⁹.

Myterne »var mere eller mindre fælles for den hele gothiske Stamme, saa vidt som den strakte sine Grene. Tiden skred fremad, og Delingen med den. Stammerne deelte sig i enkelte Folk, der mere og mere glemte deres fælles Udspring, deres fælles Tungemaal, deres fælles Oldsagn og fælles Tankeverden. De individualiseredes mere og mere hver for sig, fik hver sit Sprog, hver sin Historie. Endelig træder ogsaa Christendommen til og fortrænger hos det ene Folk efter det andet den gamle Nationalreligion. Hermed er Oldtiden endt, Middelalderen begyndt«²⁰. Da blev »Nordens rhythiske Folkedigtning skabt« og den er »et afsluttet Heelt saavel i æsthetisk som i historisk Henseende; den er en egen Digtart«²¹.

Det er Svend Grundtvigs generelle syn på balladerne som en selvstændig genre inden for folkedigtningen, en genre som er blevet skabt af folkets »Productionsevne« i den folkepoetiske tidsalder, middelalderen. At de enkelte viser er blevet skabt af enkelte individer er klart nok for Svend Grundtvig, men det enkelte digtende individ var ikke en kunstdigter i vor forstand. Han var i den grad identisk med det folk, han digtede og sang blandt, at han snarere bør betegnes som et »Folkeindivid«: »Folkeindividet som saadant, ikke det enkelte Menneskeindivid, er Folkepoesiens Digter. Derfor kjende vi ikke nogen enkelt Forfatter til nogen eneste Vise, fordi den ikke var den enkeltes Værk; han blev kun Anledning til dens Fremkomst, han udtalte maa-skee dens første Rhythmer, dens første Ord, der siden udformedes og paa mangfoldige Maader omformedes paa sin Vandring i Folkets Mund gennem Landene. Folket er altsaa Forfatteren; fra dets Mund er det altsammen kommet til os, med dets Vidnesbyrd, som fra Slægt til Slægt udviklede og forplantede det«²².

Den rhythiske folkedigtning er ligesom al anden folkedigtning tradition, og Svend Grundtvig er den første, der gør rede for, hvad der er det fundamentalt væsentlige i selve traditionsbegrebet, nemlig samspillet mellem variation og stabilitet (jfr. p. 98). I sin studie over DgF 47 Elveskud udtrykker han det sådan: »En Vise, der har saa dybe Rødder i den folkelige Jordbund, der, som denne, hviler paa en ældgammel og almindelig Folketro, og hvis gribende Æmne har en saa simpel Bygning, at alle de enkelte episke Led gribe saa bestemt ind i hinanden, at Misforstaaelse og Forvanskning bliver næsten umulig, — den er, saa længe den bevarer Folkets Deltagelse og rører dets

Sind, og som en Følge deraf forplantes fra Slægt til Slægt, en levende Organisme, der paa en forbavsende Maade formaar at fastholde og bevare Enheden med sig selv under Tidernes og Tungemaalenes Skiften. Den fremtræder som en helstøbt organisk Enhed [...] Men ved Siden af den vidunderlige Enhed og Fasthed i Hovedsagen [...] finder vi der ogsaa en saare livlig Afvexling, snart fremtrædende i en forskjellig Begrænsning af Æmnet: en delvis Opgiven af enkelte Led. Underordnelse af nogle, Fremdragning af andre, snart i en mangfoldig Variasjon af enkelte Sagntræk [...] snart ogsaa ved Tilkomst af egne Sagntræk [...] og endelig fremtræder denne rige Afvexling i en overordentlig høj Grad i Udførelsen af alle Enkeltheder og i de dertil benyttede Udtryk og Rim«²³.

Den metodiske Grundtanke der ligger bag karakteristikken af en folkeviser som en levende organisme, var ny. Olrik viderefører den, den spiller en afgørende rolle for den finske skole og når von Sydow skriver om traditionens biologi er han både i tanke og term nær Grundtvig.

Viserne blev skabt i middelalderen som levende organismer. Der kan derfor ikke være »Tale om nu at paavise den ægte, oprindelige Original til en Vise«²⁴. Dog var Svend Grundtvig som traditionsforsker interesseret i »at kunne bestemme de oprindelige Omrids af en Vise«²⁵ eller – som han ogsaa udtrykker det: at finde frem til en vises oprindelige »Sagnform«²⁶, altså dens oprindelige episke indhold. Det væsentligste for ham var imidlertid at analysere traditionen som tradition, dvs. som levende organismer. Det er traditionens biologi, han vil studere, og det kunne samtidens litteraturhistorikere, filologer og historikere ikke forstå. En af dem – historikeren Johannes Steenstrup – skriver, at Svend Grundtvig har »en stor Forkærlighed for at iagttage den Forandring, som Viserne undergaa i Løbet af de senere Aarhundreder lige til vore Dage, skjøndt dette altid maa have en forsvindende Interesse i Sammenligning med den store og vigtige Opgave at fremskaffe den ægte ældste Form«²⁷.

I sit syn på hvordan traditionen spredtes er Svend Grundtvig ogsaa forud for sin tid. Gennem sine mange detaljundersøgelser i DgF kommer han til det metodisk set meget vigtige resultat, at det er for enkelt blot at regne med at en vise vandrer én gang og kun i én retning. Traditionen, in casu viserne, er stadig på vandring frem og tilbage, forsåvidt som der altid de nordiske og europæiske folk imellem har været kulturelle kontakter i forskellige planer. Svend Grundt-

vig udtrykker det sådan¹⁸: »Og hvad der fremdeles er saare mærkeligt, det er det Bevis, som disse Viser giver for en gennem Tiderne fortsat folkelig Udvexling og Forbindelse mellem de forskjellige Grene af Nordens Folk. Ligesom der mellem en ældre svensk og en ældre dansk Viseopskrift ikke er større Forskjel end mellem to ældre danske, saaledes viser ogsaa de danske og svenske Optegnelser, der i dette Aarhundrede er hentede fra Folkets Sang, en paafaldende Overensstemmelse indbyrdes, saa at de nye danske og svenske Optegnelser ligner langt mere hinanden, end en af dem ligner de 2–300 Aar ældre fra samme Land. Samtidigheden er det afgjørende, den forskellige Folkegren det underordnede. Dette viser dels en mærkelig Jævnsideghed i den Udviklingsbevægelse, der i disse sidste Aarhundreder har fundet Sted hos de politisk adskilte og ofte fjendtlig modsatte Grene af samme Folk, og det godtgjør fremdeles, at Viserne maa være vedblevne at vandre fra Land til Land lige til vore Dage, for saaledes at have kunnet vedblive at udøve gjensidig Indflydelse. Vi har heri et uforkasteligt Vidnesbyrd baade om vedvarende naturlig Ensartethed og om Tilværelsen af folkelige Understrømme, som den politiske Historie ikke kjender, men som for Folkehistorien baade er og endnu mere kan blive af stor Betydning«²⁸.

Det er betegnende for Svend Grundtvigs folkloristiske arbejdsmetode at den folder sig ud lidt efter lidt, idet det er et karakteristisk træk ved den, at den i så høj grad bygger på en uhyre rigdom af iagttagelser af de enkelte visers vilkår i traditionen til forskellige tider og i forskellige miljøer. I studierne over DgF 47 Elveskud møder vi det mest illustrerende eksempel paa hans arbejdsmetode. Efter at have redegjort for sit principielle syn på balladerne som »levende organismer«, skriver han at netop Elveskudsvisen egner sig »i allerhøjeste Grad til at kaste Lys over Folkedigtningens Væsen og Liv i Almindelighed, og det lønner sig vel at gjøre den til Gjenstand for en indgaaende sammenlignende Betragtning, der her først i det enkelte skal holde sig til alle dens nordiske Fremtrædelsesformer, for siden at udvides ved Inddragning i Sammenligningen af de Skikkelser, hvori Visen er forefunden uden for Norden. En saadan Granskning vil bedre end noget andet afgive Beviset for Rigtigheden og Nødvendigheden af de Grundsætninger for en videnskabelig Behandling af Folkeviseudgivelsen, der fra første Færd – og for første Gang – ere gjorte gjældende i nærværende Værk [dvs. DgF]«²⁹.

Svend Grundtvig inddeler visen i 12 »Afsnit for at give de for-

nødne Hvilepunkter under Granskningen«³⁰ og i forbindelse med hvert afsnit analyserer han traditionen med særlig henblik på variation og stabilitet inden for de 68 da kendte nordiske opskrifter. Derpå analyserer han de betronske, keltiske, tyske og slaviske viser, som har en »Sagnform«, der er mere eller mindre beslægtet med den nordiske Vise.

Det er en historisk-geografisk, komparativ visestudie, hvis principielle hovedresultat er »at den til Dansen knyttede episk-lyriske Folkeviser fra Middelalderen, som, stærkere eller svagere repræsenteret, forefindes hos alle gotiske Folkeslag, saa vel som, om end i sparsommere og af Tiden mere medtagne Rester, hos de romanske, den har væsentlig, som Digtform, haft netop samme Hjemsted: det nordlige Frankrig og vel særlig det keltiske Bretagne, og har derfra alt i 11te Aarh. spredt sig ud over hele den romanske og ikke mindre over den gotiske Folkeverden«³¹.

I overensstemmelse med sin grundopfattelse: at den folkepoetiske tidsalder i Norden har afløst den folkemytiske, måtte Svend Grundtvig mene, at kæmpeviserne var de ældste, trylleviserne yngre og vidundervisnerne (legendeviserne) de yngste af de viser, han under ét kalder de mytiske. Disse viser udgør tilsammen den første af de to »Hovedkredse« af de danske middelalderballader, han regner med. Den anden udgøres af de historiske viser.

Om de *mytiske viser* skriver han, at i dem »have vi Oldtidens Sagn og Oldtidens Tro, saaledes som disse have bevaret sig hos Folket ind i vor Middelalder«³². Om fællesbetegnelsen på denne hovedkreds af viser bemærker han, »at Ordet Mythe her maa tages i sin udstrakte Betydning: som Betegnelse for den hele Kreds af et Folks primitive Forestillinger, hvori dets Opfattelse af hele Tilværelsen, af Naturens som af Menneskets Liv, fremtræder. Hvad en senere Anskuelse sondrer i det naturlige og det overnaturlige, det smelter for denne ældre, mythiske Anskuelse sammen: alle Ytringer af Naturens Liv tillægges personlige Væsener; alle Menneskets Ideer og Lidenskaber opfattes som Indskydelser og Paalæg, venlige eller uvenlige Indvirkninger af de udenfor eller over Mennesket staaende personlige Magter. Hvad man nu vilde betegne som det overnaturlige, viser sig da for den mythiske Anskuelse netop som det sande naturlige, som det under visse ubrydelige Love regelbundne. Et slaaende Exempel herpaa frembyder Rækken af de Viser, der behandle det ogsaa i Folkeæventyrene gennemgaaende Æmne om Menneskers Forvandling og paaføl-

gende Forløsning; idet disse [...] derved vise deres høje Ælde, deres rent hedenske Natur, at de Spor af Kristendom, som man nu kan finde i dem, aldrig berøre deres egenlige Væsen: selve Handlingen; gaar overalt for sig efter – om man saa tør sige – det overnaturliges egne Naturlove«³³.

Om de *historiske viser* skriver Svend Grundtvig, at i dem »have vi Middelalderens Skildring af sig selv, af Livet og Begivenhederne i den virkelige Verden, hvad enten vi nu se os istand til at paavise den enkelte, for enhver Vise til Grund liggende, Kjendsgerning, eller ikke«³⁴. Om de historiske viser skriver Svend Grundtvig videre, at vi kunne ikke »lade os nøje med, at de ere historiske i rent udvortes Forstand, enten mere formelt: for saavidt som de besyngte virkelige Personer og Begivenheder, eller mere reelt: for saavidt som de kunne gjøre Fordring paa Troværdighed, vel ikke paa at være objektivt sande, men dog paa at være sandfærdige. Ikke heller ville vi kunne lade os nøje med, at de ogsaa ere historiske i indvortes Forstand, for saavidt som de besidde den dybere Sandhed, der ligger i en rigtig Opfattelse af Begivenheder og Personer. Der er endnu noget, som vi maa kræve og som vi maa finde, for at vi skulle kunne give en Række Viser Navn af et historisk Folks historiske Viser. Dette noget er Følelsen for det almene, for Fædrelandet, for Folket. Dersom den fattedes i et Folks historiske Folkeviser, saa maatte den ogsaa fattes i den Tid og vel næsten i det Folk, som havde frembragt disse Viser. Men denne Almensands, denne Fædrelandsfølelse, den kommer da ogsaa paa mange Maader og paa mange Steder til Orde i vore Viser. Vel er det saa, at de fleste af dem have en privathistorisk Karakter, og at vi vistnok maa beklage Tabet af mange Viser, navnlig fra 12te og 13de Aarhundrede, af en mere almenhistorisk Art: men ogsaa i hvad der er os lævnet, selv i hvad der ved første Øjekast kan synes rent privathistoriske Viser, finde vi dog Almensandsen levende tilstede«³⁵.

Yderligere gør Svend Grundtvig opmærksom på, at der »findes Spor« af en tredje kreds af folkeviser, nemlig »saadanne Viser, hvis Grundlag hverken er et fra Oldtiden nedarvet Sagn eller en i Middelalderen foregaaet Begivenhed, men et (hjemmegjort eller udenfra tilført) opfundet Æmne. Disse Viser maa betegnes dels som Æventyr-Viser og dels som Roman-Viser, men det Liv, som de stræbe at afbilde, er dog væsentlig Middelalderens virkelige Liv, og de blive derfor som Helhed nærmest at henhøre under den anden af de ovenfor op-

stillede Hovedkredse (dvs. de historiske viser)³⁶. De svarer i det store og hele til de viser, som Axel Olrik senere kalder ridderviser.

I sin systematisering af den samlede visetradition opererer han i sine utrykte registranter med endnu to store grupper, nemlig *Kæmpevisens Efterklang*³⁷, som han inddeler i A bibelske, gudelige og moralske viser, B verdslige viser og C historiske viser – det drejer sig om ialt 190 viser, og *Skæmteviserne*³⁸, som han ikke inddeler yderligere – det drejer sig om 126 viser. Hertil kommer, at han kalder skillingviser skrevet i 18. og 19. århundrede for Danmarks *nye Folkeviser*³⁹.

Alle Svend Grundtvigs visestudier drejer sig imidlertid om middelalderballaderne, idet alle hans visestudier er fremkommet som indledninger og kommentarer til de mytiske viser, de historiske viser og til en række af æventyr- og romanviserne i Danmarks gamle Folkeviser.

»Grundsætninger for Viseudgivelse«⁴⁰ – således betegner Svend Grundtvig selve sine editionsprincipper i Danmarks gamle Folkeviser, og de udgør en væsentlig del af hans folkloristiske arbejdsmetode, idet han gennem dem demonstrerer, hvordan han som traditionsforsker mener, at mundtlig tradition bør udgives.

Det er vel næppe overflødigt at bemærke, at Svend Grundtvig, ligeså lidt som sine samtidige, taler om visetyper, han taler altid om *viser*.

Viserne inddeler han først – som nævnt – i hovedkredse – og derefter i klasser: kæmpeviser, trylleviser og vidunderviser. Inden for disse klasser søger han at opstille en relativ kronologi – og for de historiske visers vedkommende en absolut – der som alle forskningsresultater naturligvis kan diskuteres og ogsaa er blevet det, men det afgørende er, at han hele tiden er klar over at enkelte viser ikke altid kan afgrænses absolut over for hinanden. Ofte nævner han at én vise senere bør betragtes som en »Overgangsform« til den næstfølgende vise i DgF⁴¹.

En vise som f. eks. Harpens Kraft eksisterer ikke i absolut forstand. Derimod kender man en række opskrifter af en visetradition, som har en fælles sagnform, et fælles episk indhold, og disse opskrifter udgør tilsammen det man i 19. og 20. århundrede kender til en middelalderballade, som man kan kalde Harpens Kraft.

Viserne giver han numre og opskrifterne giver han store bogstaver. De enkelte opskrifter kan så bestå af én eller flere optegnelser, som han benævner med små bogstaver. Opskrifterne kalder han undertiden versioner, men aldrig for varianter. Derimod kan de enkelte optegnelser

godt være varianter af den samme opskrift. Det gælder, når der er tale om 1° afskrifter, 2° om lokaltradition eller 3° om mundtlig tradition, der direkte kan afledes af teksten i et skillingstryk.

Det nye ved Svend Grundtvigs editionsprincipper er, at han indser at man ikke kan anvende de principper som de klassiske filologer anvender. Allerede under debatten i 1847 om planen for DgF skrev han, »at hvad man sædvanlig forstaaer ved en kritisk Udgave af en gammel Text, om en saadan kan der ved vore Kæmpevisers Udgivelse aldeles ikke fornuftigviis være nogen Tale. Den en saadan Udgave constituerende Kritik: Textkritiken og Conjecturalkritiken er nemlig en ordnende og restituerende Virksomhed, der forudsætter en skreven Grundtext, hvorfra alle de forefundne Haandskrifter nedstamme. Til denne Urtext leder den kritiske Ud giver sig nu frem, eller rettere tilbage; men hvor en saadan skreven Grundtext aldrig har været til, der kan følgelig ikke heller være Tale om at komme tilbage til den. Vil man have »en endelige Redaction« en Normalredaction af en Kæmpevise, da maa man aldrig troe at kunne tilvejebringe den ved at sønderlemme og sammenstykke de forefundne Opskrifter«⁴².

Om mulighederne for at restituere en normalredaktion af en vise på grundlag af de forefundne opskrifter udtaler han meget skarpt: »Kun ved en genial digterisk Reproduction, ved en ny Skabelse, kan en saadan opstaae. Men en saadan Række af Reproductioner, digtede i en svunden Tids Aand og i en svunden Tids Sprog, den er ikke Videnskabsmandens Sag, hvis den overhovedet er nogens; den kan aldrig kaldes en kritisk Udgave«⁴³.

Svend Grundtvig forsøgte selv at restituere eller rettere at gendigte et udvalg af middelalderballaderne til folkeligt brug, og han siger om sin behandling af viserne, »at den er videnskabelig-digterisk, halv kritisk og halv poetisk. Den hviler paa en gammel varm Kjærlighed til og en ved mere end 25 Aars Studium erhvervet Fortrolighed med Visernes Aand og Form, saavel som med denne Dignings historiske Udviklingsgang. Hver enkelt Vise har dernæst i alle sine foreliggende Former været Gjenstand for Kritikens opløsende og sammenlignende Virksomhed. Endelig har jeg søgt, med Frihed i det enkelte, men Troskab mod det hele, at gjenfremstille, hvad der efter min sproglige og sagnhistoriske Viden, min æsthetiske Følelse og mit kritiske Skjøn maa have været Visens sande, til dens Idee svarende Skikkelse. Sproget er holdt væsentlig ensartet, omtrent som Viserne have lydt i 15de Aar-

hundrede, efter hvad Kilderne frembød og hvad Rimene og den hele for Digtingen ejendommelige Tone krævede«⁴⁴.

I et brev til en svensk ven udtrykker han det sådan: »Af de föråldrade och förvittrade ruiner, bland hvilka jag själf hälst bygger, ville jag uppföra allmänheten i samtid ock eftertid tillgänglig byggnad i äkta, forn stil. Ruinerna ödeläggas icke därigenom. Hvert stycke af dem bör samlas ock förvaras i museer ock uttolkas ock tydas ock dana grundval för en ständigt främåtskridande folkhistorisk vetenskap; men den stora mängden förmå de icke omedelbart visa den skönhet ock kraft, de äga. I fall de gamla dikterna framdeles skola kunna hafva – hvad jag tror de kunna hafva – ett varaktigt inflytande på släkterna, så måste de ock fremträda i en mera omedelbar tiltalande form. Genom, att som jag alltid gjort, särskilja mellan de två uppgifterna undgår man de klippor på hvilka så många hafva strandat, under det ty värr genom samma uppgifters hopblanding så mycket af forntidens arf blifvit spildt, gjordt opålitligt ock värdelöst, såsom PERCYs Reliques ock mycket af Walter SCOTTs Minstrely – för att icke tala om så många andra bedröfliga exempel«⁴⁵.

Svend Grundtvig sondrede således meget skarpt mellem sine grundsatninger for viseudgivelse og sine restitutioner af viserne til folkeligt brug. Hans restitutioner er ikke udtryk for hans folklørisiske arbejds metode og vil derfor helt blive ladet ude af betragtning i vor forbindelse.

Indsamling og systematisering af dansk folketradition

Første gang Svend Grundtvig satte en landsomfattende traditionsindsamling igang var i 1843, og hovedformålet var at få indsamlet visetradition. Hans andet indsamlingsprojekt gjaldt alt traditionsstof.

Opfordringen til dette landsomfattende projekt publicerede han den 1. februar 1854, og han lod den optrykke i første hefte af et samlingsværk, som han kaldte *Gamle danske Minder*. Det udkom fra 1854 til 1861.

Svend Grundtvig har senere udtalt om de deri udgivne samlinger af traditionsstof⁹⁵, at de ikke gør »Fordring paa at ansees som noget egenligt Literaturværk. De ere kun foreløbig udgivne som Prøver, for at fremme den fortsatte Indsamling af et omfangsrigt Materiale, der først efter at have opnaaet en vis Fuldstændighed, derefter at være

omhyggelig sigtet og ordnet og endelig at være gjort til Gjenstand for en grundig, kritisk og comparativ Behandling vil kunne yde Videnskaben Udbytte. Men med de Resultater for Øje, som navnlig Jakob Grimm og hans Skole (J. W. Wolf, Adalbert Kuhn, Karl Müllenhoff og flere) have vidst at afvinde folkelige Overleveringer af denne Art, og hvorom navnlig Værker som »Deutsche Mythologie« og »Deutsche Rechtsalterthümer« bære Vidnesbyrd, kan jeg ikke være i Tvivl om det ønskelige i ogsaa for Danmarks Vedkommende at tilvejebringe saadanne Samlinger, der sikkerlig ville blive af Betydning for alle Grene af den nordiske Philologi, navnlig for Mythologien, Culturhistorien og Lingvistikken«⁴⁶.

Hvor interessante indledningerne og efterskrifterne til de forskellige hefter af *Gamle danske Minder* således end er rent videnskabs-historisk, må man dog være klar over, at hvad Svend Grundtvig skriver dér, skal forstås i den rette sammenhæng: han vil herigennem orientere, inspirere og aktivisere flest mulige til at gå ind i denne landsomfattende traditionsindsamling. I indledningerne til Danmarks gamle Folkeviser møder vi videnskabsmanden, i *Gamle danske Minder* møder vi popularisatoren, der beretter – som fra en talerstol – om dansk folketradition. Begejstret taler han frit fra leveren, som den der har et budskab at bringe. Intetsteds møder vi lærde ræsonnementer og ejheller en definition af, hvad han forstår ved »gamle danske Minder«. Derimod siger han, at han vil »vise hvad det er for Sager, der efter min Mening burde skrives op ligesom de gaa i Folkemunde«, nemlig »Æventyr og Æmtere eller Skæmtesagn, gammeldags Viser med deres Toner, gamle Rim og Remser, Gaader og Ordsprog, Folkesagn, Folketro og Folkeskik; og hertil kommer endnu Fortællinger om saadanne mærkelige Tildragelser, som vel ikke ere saa meget gamle, men som dog ere værd at mindes og ellers let kunde glemmes, skjøndt de paa deres Tid og i deres Kreds kan have gjort stor Opsigt.« Således afgrænser han dén danske folketradition, som han samler under betegnelser »gamle danske Minder« – »disse gamle Minder, der for en Del ere gangne i Arv til os gennem tusinde Aar og mere, og som indeholde saa meget Lærdom om vore Fædres Liv og Tænke-maade, som vi dog maatte ønske aldrig gik helt ad Glemme, men at den maatte blive brugt, som den kan bruges, til at give ogsaa de kommende Slægter af danske Folk et levende Billede af de henfarne Tider«⁴⁷.

Først ret sent bliver Svend Grundtvig opmærksom på ordet folke-

minder, der kendes i svensk i 1830'erne som en oversættelse af engelsk popular antiquities. I 1861 anvender han det første gang, og han bliver så begejstret for betegnelsen, at han ændrer titlen *Gamle danske Minder* til *Danske Folkeminder*, med undertitlen: »Minder i Folkemunde: Folkeeventyr, Folkeviser, Folkesagn og andre Rester af Fortidens Digtning og Tro, som de endnu leve i det danske Folks Erindring.«

Han anvender kun yderst sjældent ordet folkeminder uden for sine populære arbejder. Betegnelsen folkeminder er for Svend Grundtvig et slagord, et ord med en folkelig appel og ikke en videnskabelig term.

I samme hefte af *Gamle danske Minder*, hvor Svend Grundtvig første gang anvender ordet folkeminder, fortæller han den danske befolkning om »det Museum, han haaber at faa rejst for alle Danmarks Folkeminder«. Det skal indeholde 6 »Sale«, som hver for sig skal rumme:

1. Danmarks Folkeviser, efter gamle og nye Kilder, i en for hele Folket tilgængelig Form, med korte Oplysninger om Visernes Alder og Udbredelse.
2. Danmarks Folkeæventyr i en fuldstændig Udgave, saaledes at ethvert Æventyr udførlig meddeles i een eller flere Hovedformer, medens de mindre fuldkomne Biformer gives i Uddrag tillige med Henvisninger til andre Folks tilsvarende Digtninger.
3. Danmarks Folkesagn, i gamle og nye Optegnelser, ordnede dels efter Indhold og dels efter Sted, saaledes at hele den mythiske Del tages som Fællessagn og ordnes paa den første Maade, medens den historiske Del ordnes paa den anden Maade, med stadig Henvisning til Fællessagnrækken. Enhver Landsdel, ja, ethvert Sogn i Landet skulde da paa eet Sted kunne finde alle de Sagn, som der have hjemme, enten meddelte i deres Helhed eller antydede ved Henvisninger til de paagjældende Steder i Fællessagnsamlingen.
4. Danmarks Folkeliv, omfattende alle de Oplysninger, der fra Fortid og Nutid kunne indhentes om Folkets Skikke og Sædvaner. Hertil bliver da at henføre alle Lege, baade Sanglege og andre, samt Gaader, Rim (Børnerim, Hyrderim, Stedrim o.s.v.) og Remser brugte ved forskellige Lejligheder af Store eller Smaa.
5. Danmarks Folketro, efter gamle og nye Kilder, ordnet efter den Række af Grundforestillinger, som heri have gjort sig gældende, og som for en stor Del have deres Rod i Hedenskabet.

6. Danmarks Ordsprog og Mundheld, gamle og nye, i en saa vidt muligt fuldstændig Samling, med bestemt Betegnelse af, hvilke af disse der endnu vides at være i levende Brug⁴⁸.

Svend Grundtvig modtog ialt 9.939 blade med originaloptegnelser fra ca. 330 optegnere over hele landet til dette »Museum«⁴⁹, som indtil hans død stod i hans private studereværelse.

Alle originaloptegnelserne ordnede han alfabetisk efter optegnere. Løbende fik han afskrevet alt indsendt materiale, og afskrifterne ordnede han først – stort set – i de 6 ovenfor nævnte hovedgrupper. Dernæst ordnede han yderligere hver af disse grupper: sagnene⁵⁰, folketroen⁵¹, folkeskikkene⁵² samt ordsprogene og mundheldene⁵³ blev ordnet alfabetisk efter optegnere. Gåderne ordnede han alfabetisk efter svarene⁵⁴, legene, rimene og remserne⁵⁵ typologiserede han, dog ikke i et nummersystem således som han gjorde det med viserne (se ovenfor s. 106) og eventyrene⁵⁶.

Særlig interesse knytter der sig til hans eventyrregistrant, idet det er den første, man overhovedet kender, og det er et af forbillederne for Aarnes internationale system fra 1910. Grundtvig påbegyndte sin registrant i 1856 samtidig med at han arbejdede med trylleviserne, og selv om der ikke kan påvises nogen direkte sammenhæng mellem hans vise- og eventyrregistrering, må det dog nævnes, at han sætter trylleeventyrene først i registranten, der omfatter 135 numre.

Selv optegnede Svend Grundtvig kun lidt, men dog nok til at han kunne opstille nogle særdeles realistiske hovedregler for indsamling af mundligt overleveret traditionsstof. Det er i 1861 i *Gamle danske Minder*, da omdøbt til *Danske Folkeminder*:

»Hovedregelen for Optegnelser af denne Art er da den, at den gjengive de mundtlige Minder saa nær som muligt saaledes som de lyde i Folkemunde, uden at noget enten tages fra eller lægges til. Kun saaledes ville disse Samlinger kunne komme til at afgive et sandt Billede af det Standpunkt, hvorpaa den mythiske og historiske Erindring og den folkelige Digtning nu staar, saavel i Henseende til Form som til Indhold. Angaaende Optegnelsermaaden kan endnu bemærkes følgende.

Folkesagnene knytte sig altid til et bestemt Sted, ofte ogsaa til bestemte Personer. De berette Begivenheder, som skulle være foregaaede paa et givet Sted og paa en vis Maade; de ere dels Minder om virkelige Personer og Begivenheder, saaledes som disse ere opfat-

tede af Folket, dels antagne Tildragelser, hvorigjennem Folkets Tro lader sig tilsyne. Endskjøndt de alle mere eller mindre ere Udtryk for den i Folket levende poetiske Sands, og Poesien altid har haft en væsentlig Indflydelse paa Tilblivelsen af deres indre Form. Optegneren har derfor kun at erindre og gjengive deres Indhold og ydre Tilknýtninger, hvilke sidste nøjagtig maa betegnes. Hvad der i Gjengivelsen af Sagnene kan bevares af Almuens ejendommelige Udtryk, bliver vel altid en Vinding, men er ingen nødvendig Betingelse for Optegnelsens Ægthed og Værd.

Folkeviser og andre helt eller halvt rimede eller verseformede Folke-minder (Remser, Ordsprog o.s.v.) have derimod en bestemt Ordlyd, og Optegnelsen af dem bliver da nødvendigvis en ordret Gjengivelse.

Folkeæventyrene ere en Digting i, hvad man kalder ubunden Stil: de have hverken Rim eller Tonefald; men de have dog baade en bestemt udpræget Stil og, hvor de ere vel bevarede, en meget bestemt Form: de lyde i den gode Fortællers Mund næsten Ord til andet den ene Gang som den anden. Og da Ord og Udtryk i dem ofte ere ældre end det nu brugelige Sprog, tidt endog Fortælleren uforståelige, saa er det kjendeligt, at de væsentlig i samme Form ere modtagne fra en tidligere Slægt. Vi maa altsaa her se til at faa Formen med; men dette har da sine Vanskeligheder. Ved deres Optegnelse bliver det vel næsten umuligt at gjengive dem ordret; thi de gode Fortællere kunne ikke selv skrive dem op, ialfald ikke saaledes som de fortælle dem, og naar Fortællingen skal bevare sit Liv og dermed sin gamle Form, da maa den flyde let og utvungen og kan vist næppe blive til Diktat, uden at Fortælleren derved vil komme til baade selv at tabe Interessen for sin egen Fortælling og at famle efter Udtryk, som ellers laa paa rede Haand, hvorved han da kommer til at meddele den i en langt mindre ægte Form end ellers. For tilnærmelsesvis at naa den ordrette Gjengivelse af en livlig Fortælling, tror Udgiveren af egen Erfaring at turde anbefale den Maade: medens Indtrykket endnu er frisk (og man maa da helst kun have faaet et Æventyr ad Gangen) at nedskrive det hørte, og derpaa atter at lade samme Person fortælle Æventyret, hvorved Optegneren bliver opmærksom paa, hvad han ved Nedskrivningen ikke har faaet med, ogsaa paa Udtryk, som han derved ikke mindedes og derfor maatte ombytte med andre; og ved da paany at eftergaa sin Optegnelse, vil han kunne have Æventyret meget nær som det lød i Fortællerens Mund. En anden Maade er den: at være flere om at høre Æventyret; naar da en af Til-

hørerne har nedskrevet det, vil han, ved at oplæse sin Gjengivelse for de andre Tilhørere, kunne erholde mangen en Berigtigelse.

Endnu kan bemærkes, at man, for at faa gode Optegnelser, gjør vel i at vælge sine Kilder med Omhu. Og dette lader sig ogsaa gjøre. De bedste ere nemlig saadanne enkelte Personer, sædvanlig gamle Koner, der »nu altid have haft Lyst til saadan noget«, og som da gjerne ere bekjendte, om ikke i Egnen, saa dog i Byen eller paa Gaarden, for denne deres Færdighed, og som en Følge heraf ogsaa have haft jævnlig Lejlighed til at holde Hukommelsen vedlige ved gjentagen Fortælling. Saadanne Personer have sædvanlig et stort Forraad; men jo flere Æventyr de kunne, des bedre ere disse sædvanlig bevarede, og des bedre vide de at holde dem ud fra hverandre, hvorimod den, som ej er vant til at fortælle, men som med Nød og næppe kan bringes til at mindes et enkelt Æventyr, sædvanlig kun vil have bevaret dette i en ufuldstændig, tidt med Stumper og Stykker af andre Æventyr blandet og forvansket Skikkelse⁸⁷.

Blandt de mange optegnere, Svend Grundtvig kom i forbindelse med, var der kun få, der indså nytten af og som havde evnen til at kunne gengive traditionsstoffet så nær det mundtlige foredrag, som det nu var muligt. Langt de fleste af hans optegnere tilrettelagde mere eller mindre, hvad de havde fået fortalt eller foresunget.

Svend Grundtvig selv lærte meget af sine bedste optegnere, ikke mindst af Evald Tang Kristensen, der begyndte at optegne i 1867. Samarbejdet mellem de to resulterede i første omgang i at Grundtvig tilrettelagde en viseudgave med titlen *Jydske Folkeviser og Toner samlede af Folkemunde, især i Hammerum-Herred af Evald Tang Kristensen*. Den udkom i 1871, og i efterskriften gør han rede for »den poetisk-historiske betydning af den nye tradisjon i og for sig, som kilde til kundskab om den gamle folkedigtnings livsvilkår i de sidste hundertåre. I de forandringer af de gamle viser, som med sikkerhed kunne siges at skyldes folkelig nydannelse i løbet af 17de og 18de århundrede, have vi for øje og på nært hold en fortsættelse af den samme folkepoetiske virksomhed, som er årsagen til, at de gamle viser allerede i 16de årh. forefandtes i folkemunde i en mængde forskellige, ofte væsentlig afvigende skikkelser, der dog alle fra først af må stamme fra enkelte bestemte former, hvori hver enkelt vise først er fremtrådt som en enkelt sangers værk. Denne folkepoetiske virksomhed kunne kun blive i de gamle spor og klæde sine nydannelser i den gamle stil i saadanne kredse, hvor den gamle folkesang vedblev at

være almindelig kendt og brugt, hvor den gamle tid så at sige vedblev at leve (og ikke blot at mindes) ind i det nye tidsrum. Derfor finde vi på Færøerne og i Telemarken indtil denne dag, ved siden af en forbavsende styrke og troskab i mindet, også en overordentlig frodighed i nydannelse, en virksomhed, der vel fornemmelig holder sig til omformning af udtrykkene hvoraf sangeren i den store viseskat, han har i erindringen, ejer et uudtømmeligt forråd, men som dog også benyttes til at bøde på, hvad enten virkelig ved forglemmelse er brudt eller hvad der efter sangerens poetiske følelse synes ham hist og her at fattes. I den egn af Jylland, hvor nu disse mange gamle viser ere fundne i en daglig hendøende tradisjon, der have de vistnok endnu helt det 18de årh. igennem været i almindelig brug, levet i alles mund og minde; og en følge heraf har det været, at den fortsatte folkepoetiske virksomhed også her har været tilstede i meget sen tid og har kunnet vise sin livskraft, endnu efter at bøger og flyveblade i 17de årh. fik indflydelse på den mundtlige tradisjon«⁵⁸.

Oldsagn som folkedigtning

I 1862 blev der et docentur i nordisk filologi ledigt ved Københavns universitet, og da der var to lige kvalificerede ansøgere, nemlig lingvisten K. J. Lyngby og Svend Grundtvig, skulle de begge holde 3 konkurrenceforelæsninger i foråret 1863. Dommerkomitéens flertal indstillede Lyngby og et mindretal Grundtvig. Ministeriet besluttede imidlertid at ansætte dem begge som ekstraordinære docenter i faget nordisk filologi.

Ved konkurrencen forelæste Svend Grundtvig over »den nordiske oldtids heroiske digtning i dens totalitet, en udsigt over dens væsen og dens kilder, dens indhold, dens form og dens idéer«⁵⁹.

Før Svend Grundtvig havde man betragtet denne fællesgermanske oldtidsdigtning som en blanding af myte og historie, og derved havde man »ikke fastholdt dennes væsensbestemmelse som digtning eller man har undervurderet denne digtnings poetiske skaberkraft.« Grundtvig fremhæver, at »vor heroiske digtning er sand poesi«, og som sådan kan den ikke være en blanding af myte og historie. Den er derimod »en organisk enhed, der ikke således lader sig opløse [...] den heroiske digtning er i alle måder et mellemlid imellem myte og historie. Det er den for det første ved sine æmner, heltesagnene, der træde i en forhistorisk histories sted; den er det for det andet ved sin

digleriske karakter, der anviser den sin plads imellem den myliske og den historiske digtning; den er det for det tredje ved sin tilblivelseslid, der falder imellem myledigtningens og den historiske digtnings, og den er det for det fjerde derved, at det heroiske som tankebestemmelse ligger imellem myle og historie⁶⁰.

Den heroiske digtning bør befragtes »som en hel – ingen ved hvor lang – lidsalderens poetiske produktion, som en literatur – således må vi, trods dette ords oprindelse, i mangel af et bedre udtryk benævne den, skønt den i sin egen lid var uskreven, blev til uden pennens hjælp, fødtes på skjaldens tunge og levede i folkenes minde; – og den rette synsmåde for en sådan literatur er da naturligvis den literære. Befragtet som en literatur, lige mærkelig ved sin egen beskaffenhed og ved sin historiske plads i tiden og udviklingen, som sådan er den heroiske digtning da i sig selv en historisk kendsgerning, af langt større betydning, end det vilde være, om vi med årstal og datum kunde bestemme alle sagnheltenes fødsel og død⁶¹.

Svend Grundtvig kalder altså sin egen synsmåde på den heroiske digtning for literær – »i mangel af et bedre udtryk«. Den er imidlertid helt i overensstemmelse med hans grundsyn på al folketradition, og den er således en del af det, vi har kaldt hans folklørisliske arbejdsmelede.

I 1847 kaldte Svend Grundtvig oldtiden for »den folkemythiske lidsalder« og middelalderen for »den folkepoetiske«. Langsomt arbejder han sig frem til en mere nuanceret opfattelse af oldlidens og middelalderens »poetiske literatur«. I sine forelæsninger fra 1863 understreger han, at oldsagnene, der er forudsætningen for det engelske og tyske epos samt for middelalderens kæmpeviser, »får en sentral stilling i den hele folkestammes poetiske literatur. Dens videnskabelige behandling bliver derfor nødvendig til forståelse af hele vor stammes og dens enkelte grenes og folks åndsliv fra dets ældste til dets nyeste ytringer. Den alsidige videnskabelige bearbejdelse af dette æmne fører da til drøftelsen af en stor mængde spørgsmål af forskellig art. Blandt disse er også det *mylologiske*: om denne folkelige hedenoldsdigtnings forhold til det religiøse, om den sig i den udtalende guds- og verdensanskuelser og dennes forhold til den i de præstelige myter fremtrædende hedenske troslære. Blandt de *historiske* spørgsmål, der kræve besvarelse, er da også det om digtningens og dens enkelte deles forhold til den virkelighed, hvorfra den lånte sit stof og sin farve;

men dette spørgsmål vil da stille sig ganske anderledes fra et literært end fra et rent historisk synspunkt. Dels *literærhistoriske*, dels *sagnhistoriske* ere de utallige spørgsmål om digtningens egen udvikling og omdannelse, om de enkelte digtes og digtkredses, sagn- og sagnkredses plads i udviklingen og deres forhold indbyrdes, om deres forskellige fødeegne og om digtningens eller de i den indeholdte sagns vandringer og udbredelse. Også en række *æstetiske* spørgsmål opstå og kræve besvarelse: om digtningens indre bygning, om dens stil i sin almindelighed og i dens forskellige afarter: dens stundom mere episke, stundom mere lyriske, også tør man vel sige: dens mere dramatiske fremtrædelsesformer, om de i digtningen forekommende karakterskildringer med mere. At også, hvor vi endnu have selve digtningen eller dele af den i verseform, dens rytmiske og *sproglige* karakter kræver den nøjeste undersøgelse, og at dennes resultater igen få indflydelse på andre punkter, såsom til at bestemme de enkelte digtes eller digtkredses relative alder, er en selvfølge⁶².

Det er en oversigt over Svend Grundtvigs folkloristiske arbejdsmetode anvendt på den heroiske digtning.

Filologi og folkemindevidenskab

I 1863 holdt Svend Grundtvig sin første forelæsning som docent ved Københavns universitet⁶³, og han indledte den med at definere faget nordisk filologi: »det er videnskaben om det nordiske folks hele åndsliv gennem alle tider og i alle ytringsformer, således som dette folks ånd har åbenbaret sig og endnu åbenbarer sig både i selve sproget – ordet, logos, åndens umiddelbare udtryk – og i folkets tro og digtning, i dets sædvane og dets hele liv«.

Af denne definition fremgår det, at det fag, der ved Københavns universitet siden 1955 betegnes Nordisk folkemindevidenskab i virkeligheden blev indført som akademisk studium i 1863. At Svend Grundtvig ikke i sin definition anvender ordet folkeminder er helt i overensstemmelse med hans tidligere praksis, idet han kun anvender dette ord, når han henvender sig til befolkningen. Ordet folkeminder indgår ikke i Svend Grundtvigs videnskabelige terminologi.

Om den nordiske filologi siger Svend Grundtvig, at den skal være »det nationales videnskab, der indeholder forklaringen af alt hvad

der er ejendommeligt for hele den af det givne folk udviklede videnskabelighed. Denne plads må den græske filologi indtage i en genopvågnet græsk videnskabelighed; hos et nordisk folk kan alene den nordiske filologi indtage denne plads.« Dette synspunkt uddyber han:

»Ethvert menneske födes med den opgave til den höjeste fuldkommenhed at udvikle den hele i ham liggende åndelige mulighed. Denne mulighed er ikke ens for alle: hver menneske födes med en for ham *ejendommelig* åndelig mulighed, hvis virkeliggörelse er hans personlige livsopgave; det for ham særegne bör under udviklingen således komme til sin ret, at menneskeindividet bliver ikke alene et eksemplar af slægten, men en egen *personlighed*.

Hvad der gælder om hvert enkelt menneske gælder også om hvert enkelt *folk*; ti det enkelte menneske er, bestemt som ånd, ikke umiddelbart et led af menneskeslægten, men af et enkelt givet folk; folket (nationen) er altså det åndelige mellemlid mellem menneskeheden og det enkelte menneske. Ethvert folk har da sin *særegne* åndelige mulighed, som det er dets opgave at udvikle, således at det almenmenneskelige åndsindhold i ethvert enkelt folk udfolder sig i en for det ejendommelig form, udvikler sig til en egen folkelig personlighed: *nationaliteten*.

Menneskeslægten består altså af en række af sådanne folkelige personligheder, hver med sit eget tungemål, sin egen åndsretning, sin egen livsanskuelse, sin egen bestemmelse. *Det almenmenneskelige træder overalt kun op i folkelig form*. En sådan folkelig personlighed var den græske, en anden den romerske, og til disse nationaliteter må henføres alt hvad der udmærkede disse folk og som har skænket dem historisk udødelighed.

En folkelig form af det almenmenneskelige, og kun én sådan er vor egen: kun igennem den komme vi i levende forhold til det almenmenneskelige, og kun igennem den indtræde vi i levende vekselvirkning med andre nationaliteter. I samme grad som vi igennem vor egen folkelighed have tilegnet os det almene, således som dette i den har fundet og har måtte finde sit udtryk, i samme grad blive vi i stand til at genkende, opfatte og nyde dette almene, således som det fremtræde hos andre folk.«

Klarere end i denne iøvrigt hidtil oversete og upublicerede forelæsning har Svend Grundtvig ikke ytret sig om den videnskab, han i Danmark er grundlæggeren af.

Efterskrift

Svend Grundtvig er en rigt facetteret forsker. Trods sin begribelige afhængighed af den tid og det miljø, han virkede i, har han formået at skabe og ikke mindst at demonstrere en folkløstisk arbejds metode, som videreudviklet af den finske skole blev den dominerende i Norden, indtil von Sydow søgte at sætte en anden i stedet. Men Svend Grundtvigs metode rækker langt videre end det snævert historisk-geografiske aspekt, idet han samtidig understreger hvor væsentligt det er at studere traditionerne som levende organismer, der præges af skiftende tider og miljøer gennem traditionsbærerne. Dette grundsyn kom til at spille en afgørende rolle for Axel Olriks arbejds metode, ligesom det senere kom til at gøre det for von Sydows teoretiske overvejelser over traditionens biologi og funktion samt over traditionsbærernes betydning.

Svend Grundtvig er snarere *traditionsforsker* end *folkemindeforsker*, for så vidt som det er traditionen som tradition han først og fremmest analyserer i sine videnskabelige studier og forelæsninger ved Københavns universitet.

Vil man vurdere Svend Grundtvig som forkæmperen for folkeminderne som et væsentligt aktiv i samtidens nationalromantisk orienterede kulturliv må man gå til hans folkelige virke.

Vil man derimod vurdere Svend Grundtvig som *traditionsforsker* – og det er det vi har villet gøre her – må man gå til hans visestudier og til hans universitetsforelæsninger. Det er dér, man ser hans folkløstiske arbejds metode i funktion.

Og der er ingen tvivl om at Svend Grundtvig som *traditionsforsker* er langt forud for sin tid. Som *folkemindeforsker* er han derimod stærkt tidsbunden.

NOTER

- (1) Litteratur om Svend Grundtvig: Inger M. Boberg i *Folkemindeforskningens historie i Mellem- og Nordeuropa* (1953; Danmarks Folkeminder nr. 60) 168–79; Marius Kristensen i *Dansk Biografisk Leksikon* (1936) 382–85; R. Bergström: »Svend Grundtvig«, i *Svenska Landsmålen* VII:1 (1886–92) 15–30; Iørn Piø: *Folkeminder og traditionsforskning* (1966) spec. 13–15 og Eske K. Mathiesen: »Svend Grundtvig og folkedigtningen«, i *Folkeminder* 11 (1965) 48–56; Knut Liestøl er den eneste der har søgt at beskrive Svend

Grundtvigs folkloristiske arbejdsmetode, »Omkring Svend Grundtvigs folkloristiske metode«, i *Festskrift til L. L. Hammerich* (1952) 172–78; Svend Grundtvig som viseforsker, se Erik Dal: *Nordisk folkeviseforskning siden 1800* (1956), spec. 66–79 og S. B. Hustvedt: *Ballad Books and Ballad Men* (Cambridge, Mass. 1930) – Hustvedt skriver også om den betydning Svend Grundtvigs studier havde for F. J. Child som viseforsker og viseudgiver (p. 241–335: »The Grundtvig-Child Correspondence, The Grundtvig-Child Index of English and Scottish Popular Ballads«); Laurits Bødker har skrevet om Svend Grundtvigs brug af ordene *folkeviser* og *kæmpeviser*, »Folkeviser. Et bidrag til terminologiens forbiistring«, in *Folkloristica festskrift till Dag Strömbäck* (Uppsala 1960) 273–82. – (2) MS (DFS 169 C): Ansøgning, dateret 20.10.1854, til Københavns Universitet. – (3) *Skribenten Nik. Fred. Sev. Grundtvigs litteraire Testamente* (1827). – (4) R. Bergström op. cit. 15. – (5) *Dansk Biografisk Leksikon* VIII (1936) 378. – (6) *Engelske og Skotske Folkeviser fordanskede ved Svenn Grundtvig* (1842–46). Ed. Kai Friis Møller (1942). – (7) *Dansk Folkeblad* 8.12.1843, 184. – (8) *Dansk Folkeblad* 29.12.1843, 197–98. – (9) *Dansk Folkeblad* 5.1.1844, 205. – (10) *Dansk Folkeblad* 5.1.1844, 209.

(11) *Engelske og Skotske Folkeviser* (1942) 318–19. – (12) Op. cit. 327–28. – (13) Op. cit. 328. – (14) Februar 1847: *Plan til en ny Udgave af Danmarks gamle Folkeviser af Svend Grundtvig*. – (15) Carl S. Petersen: »Fra Folkevisestrøden«, i *Danske Studier* 1905, 77. – (16) September 1847: *Prøve paa en Udgave af Danmarks gamle Folkeviser for Samfundet til den danske Litteraturs Fremme ved Svend Grundtvig. Andet Oplag, med Aftryk af Planen samt nogle Tillægsbemærkninger*. Fotografisk genoptrykt i DgF I (fotografisk genoptryk 1966). – (17) Op. cit. 25. – (18) Op. cit. 23. – (19) Op. cit. 23–24. – (20) Op. cit. 24.

(21) Op. cit. 25. – (22) Op. cit. 25. – (23) Svend Grundtvig: *Elveskud* (1881) 1. – (24) *Prøve paa en Udgave* op. cit. 20. – (25) *Elveskud* op. cit. 3. – (26) Jf. op. cit. 91. – (27) Johannes Steenstrup: *Vore Folkeviser fra Middelalderen* (1891) 1–2. – (28) *Danske Kæmpeviser og Folkesange fra Middelalderen* (1867) VIII. – (29) *Elveskud* op. cit. 2. – (30) Op. cit. 4.

(31) Op. cit. 94. – (32) DgF II, p. V. – (33) DgF II, p. V–VI. – (34) DgF II, p. V. – (35) DgF III, p. XIV–XV. – (36) DgF II, p. V. – (37) MS (DFS 32): »Folkeviser-Registrant. Gamle danske viser. II. Kæmpevisens efterklang, A. Bibelske, gudelige og moralske viser. Nr. 1–65, B. Verdslige viser. Nr. 1–83, C. Historiske viser. Nr. 1–42.« Jf. Nils Schiørring: *Det 16. og 17. århundredes verdslige danske visesang*, I–II (1950). – (38) MS (DFS 32): »Folkeviser-Registrant. Gamle danske viser. I. Skæmteviser. Nr. 1–126«. – (39) Jf. Iørn Piø: *Skillingsviserne om Christiansborg Slotsbrand 1884* (1959) 9–10. – (40) *Elveskud* op. cit. 3.

(41) Jf. f.eks. DgF II, p. 49. – (42) *Prøve paa en Udgave* op. cit. 37–38. – (43) Op. cit. 38. – (44) MS (DFS 169 A): Udtalelse, dateret 17.7.1867, til »Udvalget for Folkeoplysningens Fremme«. – Til folkeligt brug har Svend Grundtvig to gange publiceret ballader, han har restitueret: *Danske Kæmpeviser og Folkesange fra Middelalderen fornyede i gammel Stil* (1867, 2. ed. 1883) og *Danmarks Folkeviser i Udvalg* (1882). – (45) Bergström op. cit. 23.

– (46) MS (DFS 169 C): Ansøgning, dateret 19.6.1862, til Københavns Universitet. – (47) *Gamle danske Minder I* (1854) 3. – (48) *Gamle danske Minder III* = Danske Folkeminder (1861) IV–V. – (49) En oversigt over alle Svend Grundtvigs indsamlere findes i Svend Grundtvig: *Danske Folkesagn 1839–83*. Ed. Hans Ellekilde, II (1948; Danmarks Folkeminder nr. 53) 224–53 and 301–03. – (50) MS (DFS 90–98): »Folkesagn«.

(51) MS (DFS 99–102): »Folketro«. – (52) MS (DFS 103): »Folkeskik«. – (53) MS (DFS 113): »Ordsprog og mundheld«. – (54) MS (DFS 114): »Gaader«. – (55) MS (DFS 104–110): »Lege, rim og remser«. – (56) MS (DFS 72): »Danmarks Folkeeventyr. Registrant. Nr. 1–135; MS (DFS 73–75): »Registratur over Danske Folkeeventyr, Fabler og Skæmtesagn. 1856«; MS (DFS 76–87): »Eventyr, skæmtesagn og dyrefabler«. Afskrifter«. – Jf. Astrid Lunding: »The System of Tales in the Folklore Collection of Copenhagen«. *FF Communications* No:2 (Helsinki 1910). – (57) *Gamle danske Minder I*. 2. ed. (1861) 240–43. – (58) *Jydske Folkeviser [I]* (1871) 374–75. – (59) *Udsigt over den nordiske oldtids heroiske digtning. Tre forelæsninger af Svend Grundtvig* (1867) 1–2. – (60) Op. cit. 5–6.

(61) Op. cit. 15. – (62) Op. cit. 17–18. – (63) MS (DFS 183).

Forkortelser

DFS = *Dansk Folkemindesamling* (København). – DgF = Svend Grundtvig, Axel Olrik, Hakon Grüner-Nielsen, Karl-Ivar Hildeman, Erik Dal & Iørn Piø (ed.): *Danmarks gamle Folkeviser I–X* (1854–1965; fotografisk genoptryk 1966).

Iørn Piøs afhandling om Svend Grundtvig vil også blive publiceret på engelsk i *Biographica* (Festskrift til Jouko Hautala) = Arv 1969/1970 Uppsala 1971.

(Red.)